

El misteri del pa

De sobte un dia els sants de l'església apareixien tapats amb cortines morades i algú deia que estava prohibit xiular i jugar a la baralla: el temps de la passió era propici per a anar a buscar espàrrecs en els ribassos dels barrancs i també per a caçar cadeneres, pit-rojos, gafarrons i verderols amb cep o amb enfilat; les nits caminaven cap al pleniluni de pasqua i ja olia la primera melassa dels tarongers, començava a cantar el cuquello, passaven els vols de passarells cap al nord; de les colleres eixia un baf profund de fecunditat i tots els coloms que estaven en zel feien remolins d'ales roges i verdes perseguint la femella al voltant del campanar i en la ràdio sonaven cors interpretant partitures de Palestrina. Les ferides de la imatge de Crist, la carn viva dels seus genolls i la sang que brollava de la corona d'espines es manifestaven per aquests dies enmig de les flors de primavera i aquell dolor de Déu es trobava immiscuït en el perfum que eixia dels forns de pa i tampoc eren distintes les llàgrimes de la Mare de Déu plorant i els llamps de les joies que portava en la processó del Via Crucis. Tots els borrons dels arbres ja havien rebentat de plaer.

—Demà de bon matí, abans de l'eixida del sol, anirem a caçar a l'enfilat —em deia Sebastianito Ballester, el fill del forner—. Anirem Luis de Nàcher, tu i jo. Compra llavors de cànem en casa el Xato.

—¿On està posat el parany?

—Prop de barranc fondo. Però no li ho digues a ningú.

Dins del temps de passió solien fumejar els bunyols de Sant Josep i encara quedava rosada en les cunetes del camí de la Vall d'Uixó quan al clarejar el dia tres xiquets anàvem amb una cadenera en la gàbia que serviria de reclam i unes altres gàbies buides i els aparells de xarxes, fils i canyes per a muntar el parany en aquella partida del secà per on travessaven molts vols de pardals. Entretant preparàvem les arts apuntava l'alba per la mar de Borriana amb una boirina de color violeta i tots els anys aquest ritu d'esperar les aus de pas a l'eixida del sol coincidía amb el cant de l'Aurora o d'un rosari matinal o de la processó de les Creus en Setmana Santa, la remor de la qual arribava per darrere de la muntanya dels Cristallets. Els fidels, tots de negre, de matinada cantaven a cor: "Perdona a tu pueblo, Señor, perdona a tu pueblo, perdónalo Señor". I la brisa que portava les veus d'aquesta oració també agitava la punta dels fenassos i de les argelagues. Havíem format una basseta d'aigua amb llavors de cànem escampades al voltant i la cadenera de reclam feia voltes molt excitada dins la gàbia i tres xiquets esperàvem amb uns fils en la mà a mitja distància dins d'una barraqueta que havíem muntat per a amagar-nos. Les xarxes estaven obertes i des de les figueres que ja tenien fulles inicials, des dels garrofers i les oliveres d'aquella galta de la muntanya els pardals queien sobre aquell bevedor i es produïa amb una frenètica algaravia

de crits que contrastava amb el silenci espectacular de l'alba.

Tornàvem al poble a mitjan matí amb gàbies plenes de pit-rojos, verderols, passarells, gafarrons, cadeneres i de regrés buscant espàrrecs pels pendents dels barrancs un any vaig trobar el mateix dia de Divendres Sant un home desconegut penjat d'una carrasca, les espardenyas d'espert del qual s'engronsaven un pam més amunt d'un esbarzer florit, però la cosa normal era trobar només de tant en tant un gos penjat d'algun arbre. Un altre home nu i fins aleshores per a mi també desconegut penjava d'una creu per aquest temps i tota una festa plena de sensualitat se celebrava al voltant de les seues ferides. Els oficis de Setmana Santa significaven una de les formes més primigènies del teatre: els diumenges de rams amb les palmes blanques que només aconseguien els rics, el cadafal del monument, el blat germinat, els lliris, els penitents de negre que anaven descalços darrere del Sepulcre en la processó amb el perfum de la nit rebentant, els jueus perversos, els romans que es rentaven les mans, el bes d'un traïdor, la negació de l'apòstol preferit, aquesta escenificació de tantes passions es desenrotllava mentre les dones més racials de la postguerra adoraven també els ous de gallina i desitjaven tenir un poc de farina refinada i un poc de rent per a fer les mones.

Vaig descobrir el misteri del pa en aquells dies junt amb la mort de Crist, acabat d'estrenar l'ús de raó. El meu amic Sebastianito Ballester era fill de forner i jo passava moltes hores en sa casa perquè criava un xotet en una cambra al costat del forn que a mi m'agradava molt. Durant tot l'any hi havia pa de racionament i les dones només portaven al forn llandes de moniatos i carabasses, coques de dacsa i alguna cassola d'arròs, però en algunes famílies hi havia la vanitat del pa blanc, l'exhibien amb impudor enmig de la fam general portant en el cap un taulell ple de fogasses daurades, grans i tan perfumades que t'omplien de saliva les ganyes només de veure-les passar. No obstant en Setmana Santa el forn celebrava uns oficis semblants als de l'església: inclús la gent més humil podia pintar de roig un ou dur i tenia un poc de farina per a pasta de mona amb anisets i aquest tragí omplia el forn d'activitat i, mentre en l'església un predicador de València a les tres de la vesprada feia el sermó de les Set Paraules i els cantors Peranso i Robres entonaven el Stabat Mater acompanyats pel bombardí de Nassiet de Barates, en el forn de Ballester anava inflant-se la pasta de les mones i el Dissabte de Glòria, que sempre feia un sol molt blau, pegàvem colps amb maces en les portes per a pregonar que Déu havia ressuscitat i del campanar queien aleluies, però en realitat el que ressuscitava no era sinó aquell rent dins del pa que havia dormit durant tres dies en el forn al costat d'un xotet que no cessava de belar.

Manuel Vicent